

Náboženská společnost Přátel uplatňuje a šíří ideu nenásilí

KVAKEŘI A PACIFISMUS

Ella Youngová, překlad Iva Kolářová

Kvakeři (sdružení v Náboženské společnosti Přátel) věří, že je možno dosáhnout světa, ve kterém jsou vztahy mezi společnostmi a národy založeny na spravedlnosti a respektu, spíše než na vojenské moci. Tragickou skutečností je, že rozdíly náboženských přesvědčení jsou i dnes, stejně jako v minulosti, častou příčinou válek, které způsobují utrpení tolika lidem.

Historie kvakerů

Po devět let, od roku 1642 do roku 1651, zuřila v Anglii občanská válka. Byla to doba politického zmatku a radikálních společenských a náboženských nepokojů. Přibližně v tomto období se v zemi nacházely malé skupinky tzv. hledačů. Ti byli zklamáni tradiční církví, kterou byli nuceni navštěvovat, se všemi jejími deklamacemi, obřady, nabádáním a modlitbami. Většina z nich byli pracovití, soběstační a nezávislí lidé, kteří neměli rádi, aby jim někdo říkal, co si mají myslet, a organizovanou církev považovali za zkaženou. Upřednostňovali formu uctívání Boha bez duchovních a kněží, mnozí volili prosté ztišení a vyčkávání na zjevení Boží vůle.

Kvakerismu, který má hluboké kořeny v tradici hledačů, položil v roce 1652 základy George Fox. Výrazným znakem této odnože křesťanské církve bylo vždy úsilí o vytváření míru a nenásilí. Po zkušenostech s pronásledováním mnoho kvakerů prchlo z Anglie na západ do Severní Ameriky. Byl mezi nimi i William Penn, zakladatel státu Pensylvánie.

Kvakerské mírové svědectví¹

Již od raných počátků naší 350 let trvající historie se kvakeři jasně stavěli za mírovou myšlenku. Pro naše slova a činy zaměřené proti válkám a na podporu míru se časem vžilo označení „kvakerské mírové svědectví“. Základem tohoto svědectví je respektování důstojnosti a hodnoty každého lidského života a úsilí přesáhnout rozdíly mezi lidmi a najít v druhém „to od Boha“. Pokud

usilujeme o nalézání božské podstaty ve všech lidech, s nimiž se setkáváme, pak se války, násilí a zabíjení stanou nemyslitelnými. Kristovo přikázání milovat naše nepřátele nám nemůže dovolit bombardovat, mrzačit a ničit ani tam, kde to zapadá do národní politiky. Kvakeři tak prosili svou pacifistickou věroukou.

Mírové svědectví daleko přesahuje pouhé odmítání boje. Již od nejrannějších počátků kvakeři vyvíjeli úsilí odvracet hlubší příčiny válek samých. V 19. století po vypuknutí Krymské války například odjeli do Ruska vyjednávat s carem. Během 1. světové války bylo mnoho kvakerů vězněno pro odpírání vojenské služby, často v krutých podmínkách. Někteří pro svůj hrdinský postoj zemřeli. Jiní v touze zmírnit utrpení způsobené válkou zvolili ještě aktivnější druh odporu k boji. Vznikla Jednotka záchranné služby Přátel,² která si za záchranou zraněných často razila cestu až do předních linií.

V letech 1938–1939, těsně před vypuknutím 2. světové války, byla deseti tisícům evropských židovských dětí udělena víza do Spojeného království v záchranném projektu, pro nějž se později vžil název *Kindertransport* a který těmto dětem umožnil uniknout před holokaustem. Kvakeři dětem poskytovali doprovod ve vlacích a mnohých z nich se po příjezdu do Británie ujal. V dubnu 1945 přijeli pracovníci Huma-

nitární jednotky Přátel³ do koncentračního tábora v Bergen-Belsenu, který byl nedlouho předtím osvobozen britskou armádou, a zůstali tam po pět týdnů, než odjeli pracovat s vysídlenými osobami.

V roce 1947 získali Přátelé jako celosvětově rozšířená náboženská organizace Nobelovu cenu za mír, za úsilí zmírnit utrpení a nasycit miliony hladovějících lidí během obou světových válek a po nich.

Kvakerské sociální a mírové svědectví Kvakerské sociální a mírové svědectví⁴ je jedním z ústředních výborů Britského ročního shromáždění Náboženské společnosti Přátel, což je národní organizace kvakerů v Británii.⁵ Zasazuje se o hlubší pochopení

kvakerského mírotvorného úsilí a jeho interpretace v dnešním světě.⁶

Ve spolupráci s dalšími organizacemi, politickými činiteli a veřejností propagujeme odzbrojení a otevřeně vystupujeme proti militarismu. Naším prvořadým cílem je zba-

vit svět jaderných zbraní. V posledních letech naše práce zahrnuje vytváření a propagaci programu pro bezpečnější svět, založeného na postupné demilitarizaci na straně jedné, a současně na řešení systémových příčin násilí, jako jsou chudoba a důsledky klimatických změn, na straně druhé. Po všechnou ilustrací tohoto problému je fakt, že do zbrojení se celosvětově investuje přes bilion amerických dolarů ročně, a pouhý zlomek této částky na zmírňování chudoby a řešení problémů vzniklých v souvislosti s klimatickými změnami.

Mediační práce vyžaduje velkou obozřetnost a citlivost. Kvakeři se v mnoha zemích aktivně snaží tlumit konfliktní situace a hledat nenásilná mírová řešení mnohdy vytrvalých a hluboce zakořeněných lokálních konfliktů, jako například v Severním Irsku, Jižní Africe a Jižní Asii.

V poslední výroční zprávě Nejvyššího komisaře pro uprchlíky z Organizace Spojených národů se celosvětový počet uprchlíků odhaduje na více než 50 milionů, což je dosud nejvyšší číslo od 2. světové války, ne všichni z těchto uprchlíků jsou však z oblastí stížených válečnými konflikty.

Kvakeři usilují o mír. Snažíme se vést mírovou kampaň ve všech úrovních společnosti, výukou mediace ve školách počínaje a aktivitami za odzbrojování konče. Problematice individuálního násilí se věnují vý-

George Fox (1624–1691).

William Penn (1621–1670).

cvikové programy, jako třeba projekt „Alternativy k násilí“.⁷

Naše projekty jsou různorodé a fascinující. Jedním z příkladů může být tzv. „doprovázení“, jehož se ujímají Přátelé, kteří žijí a pracují v blízkosti komunit v ohrožení života; jsou tu ochranou, svědky událostí a znamením solidarity. Program ekumenického doprovázení⁸ funguje v Palestině a Izraeli. Úkolem dobrovolníků poslaných do Izraele a Palestiny je monitoring a podávání zpráv o porušování lidských práv, jejich (nenásilně zaměřený) pobyt⁹ pak také poskytuje jistou míru ochrany.

Kvakerská rada pro evropské záležitosti

Kvakerská rada pro evropské záležitosti¹⁰ byla založena v roce 1979 a jejím úkolem je prosazování hodnot Náboženské společnosti Přátel v evropském kontextu. Evropská unie je ve své podstatě mírovým projektem, který se zrodil po staletích válek a úspěšně vybudoval mírové vztahy napříč někdejší válkou rozvráceným kontinentem. EU klade důraz na mezinárodní vládu práva a kultivaci dobrých vztahů. Je v současnosti největším poskytovatelem rozvojové pomoci ve světě. Smutnou pravdou je, že v posledních 20 letech jsou otázky obrany a bezpečnosti čím dál více militarizovány, zatímco nenásilné občanskoprávní metody k dosahování politických a ekonomických cílů jsou odsouvány na vedlejší kolej. Kvakerská rada pro evropské záležitosti usiluje o nenásilnou zahraniční politiku, která se soustřeďuje na lidské blaho a neorientuje se na vojenský průmysl a výrobu zbraní. Vede také kampaň za právo občanů EU, kteří odmítají přispívat na vojenské výdaje.

Kvakerská kancelář při Organizaci spojených národů

Kvakerská kancelář při Organizaci spojených národů¹¹ prosazuje kvakerský program v Organizaci spojených národů a mezinárodních institucích v Ženevě a v New Yorku, vnáší kvakerský přístup k opomíjeným nebo obtížným tématům a vyjadřuje se k těm, která jsou přehlížena v mezinárodním měřítku.

Kvakerská kancelář při OSN v Ženevě usiluje o spravedlivý a mírový svět, soustřeďuje se na lidská práva, uprchlíky, odzbrojování, mír, životní prostředí a ekonomické otázky. Organizuje neformální, neoficiální diskuse, kde může každý z účastníků hovořit rovnoprávně a otevře-

Vigilie za mír (v tichu, s modlitbami či v meditacích) drží kvakeri (někdy spolu s příslušníky jiných církví nebo náboženství jeden den v týdnu třeba i několik let.
Foto: Wade Abbott, timesunion.com.

ně, což jim následně umožňuje najít styčné body, nebo společně prozkoumávat kontroverzní a citlivá témata. Věnuje se otázkám, jimiž se jiní nezabývají, a pracuje na nich, dokud se nenajde řešení. Byla první, kdo v OSN upozornil na otázku dětských vojáků, což vyústilo v uzavření mezinárodních dohod o zákazu využívání dětí v ozbrojených konfliktech. Práce Kvakerské kanceláře při OSN v Ženevě napomohla přijetí Ottawské konvence o zákazu používání nášlapných min, uznání práv osob odmítajících vojenskou službu z důvodu svědomí a změnu výkladu obchodního práva pro usnadnění přístupu k lékům.

Změny politických přístupů vyvolané úsilím Kvakerské kanceláře přináší prospěch jednotlivcům po celém světě. Například v Kolumbii dosáhly osoby odpírající vojenskou službu nových práv poté, co kancelář informovala kolumbijský Ústavní soud o tom, že Spojené národy uznávají odpírání vojenské služby jako právo chráněné mezinárodními předpisy.

Projekt pro přeměrovávání proudu

Projekt pro přeměrovávání proudu¹² pracuje s kvakery a aktivistickými skupinami zaměřenými na nenásilné akce ve snaze prohloubit pochopení koncepce aktivního nenásilí a jeho využití pro dosažení pozitivních společenských změn.

Prostředky a zkušenosti z projektu a od jeho dobrovolníků dáváme k dispozici prostřednictvím workshopů, konzultací a publikací, které jsou zdarma přístupné jak skupinám, tak jednotlivcům. Zahrnují trénink nenásilných strategií, přímého jednání, konsenzuálního rozhodování a další nástroje a dovednosti užitečné pro skupiny, které chtějí protestovat proti zneužívání moci a vytvářet konstruktivní a spravedlivé mocenské vztahy.¹³

Ekumenické mírové aktivity

Spolupracujeme s jinými církevními uskupeními na společném zájmu o mír a spr-

vednost. Prostřednictvím Sdružení křesťanských mírových organizací¹⁴ spolupracujeme s více než dvaceti podobně smýšlejícími organizacemi, jako je například Společenství pro usmíření¹⁵ a Pax Christi. Tyto aktivity nám pomáhají zvyšovat povědomí o tématu míru a mírové problematiky v církvích.¹⁶

Kampaň proti bezpilotním bojovým letounům¹⁷

Bezpilotní bojové letouny představují nový a znepokojivý mezník moderního válečnictví a vzbuzují řadu závažných obav: vysoké počty obětí z řad civilistů, cílené nezákonné zabíjení, rozhodování o zabíjení na místech vzdálených přes půl zeměkoule, ale i možnost, že letouny mohou zabít bez lidského přispění. Kampaň proti bezpilotním bojovým letounům vyzývá britské kvakery, aby napsali svým zastupitelům v Parlamentu a vyjádřili jim své obavy na toto téma.

Kvakerská rada pro evropské záležitosti je velmi znepokojena návrhem Evropské komise na vývoj bezpilotních bojových letounů v EU.

Projekt „Objevuj mír v Evropě“¹⁸

Kvakeri chtějí upozorňovat na otázky týkající se míru. Většina památníků postavených v evropských městech představuje válečné hrdiny, kdežto mír a lidská práva se námětem pro pomník stávají jen velmi zřídka. Projekt „Objevuj mír v Evropě“ předkládá zájemcům naučné stezky v sedmi evropských městech: ve Vídni, Berlíně, Budapešti, Manchesteru, Paříži, Haagu a v Turíně.

Kvakeri věří, že je možno dosáhnout světa, ve kterém jsou vztahy mezi společnostmi a národy založeny na spravedlnosti a respektu, spíše než na vojenské moci. Kvakerské mírové svědectví není jednoduché, a už vůbec neznamená, že všichni Kvakeri budou mít stejnou představu o tom, k čemu přesně je svědectví povede v konkrétních situacích.

Při našem chápání Boží lásky je podstatou našeho mírového svědectví především soustředění na posilování všech vztahů, nejbližší rodinou a sousedy počínaje a vztahy mezi národy konče. Vidíme v tom příležitost, jak odčinit některá příkoří tohoto světa a budovat lepší budoucnost.

⇒ *Poznámky a medailonek autorky jsou na další straně v rámečku dole.*

Mennonitský teolog John Howard Yoder rozvinul pacifistické dědictví křtěnců

KŘEŠŤANSKÉ SVĚDECTVÍ O POKOJI

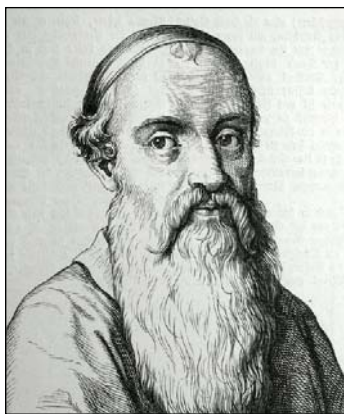
Petr Macek

Mezi nejpozoruhodnější americké teology dvacátého století patřil nepochybně církevní historik, biblista, systematik a především teologický etik John Howard Yoder (1927–1997). Církevní příslušností byl tento interdisciplinární teolog mennonita a ve své interpretaci teologického dědictví křtěnctví se také velkou měrou zasloužil o novou teologickou sebereflexi této protestantské denominace.

Odkaz radikální reformace

Mennonité jsou neznámější a asi i nejdůležitější přímí dědici tzv. radikální reformace z šestnáctého století. Jméno této denominace odkazuje k nizozemskému křtěneckému vůdci Menno Simonsovi, který v polovině

16. století sjednotil rozptýlené skupiny křtěnců v této části evropského kontinentu. Radikálové reformace pronikli v důsledku pronásledování do různých oblastí střední Evropy, včetně tradičních útočišť perzekvovaných menšin. K nim patřilo vedle Moravy i Nizozemí. V tomto regionu se misijně dařilo i některým fanatikům, jejichž působení nakonec vedlo k chiliastickým excesům, jako byl pokus o uchopení moci a vytvoření „Nového Jeruzaléma“ ve vestfálském Münsteru. Skončil neslavně a přispěl k frustra-

Menno Simons (1496–1561).

ci a k pronásledování i těch radikálů, kteří s ním neměli nic společného. V Nizozemí se vůdčí a integrující role mezi nimi ujal právě duchovní Menno. Pacifisticky orientovaným křtěncům se v oblastech jeho působení říkalo nejdříve menisté, později mennonité. Menno, jehož působnost zahrnovala i severní Německo, se svým důrazem na ucednictví, sborovou kázeň a pohotovost k utrpení, blížil ve své době „švýcarským bratřím“, asi nejvýraznější a teologicky nejčitelnější skupině původního reformačního radikalismu. Na tyto důrazy navázali i mennonité, kteří působí především ve Spojených státech.

Nejtrvalejšího významu dosáhly ty skupiny radikálů, které se vystěhovaly do ciziny. Někteří se dostali do Ruska, kde se jejich potomci postupně asimilovali s rus-

kými baptisty, jiní na Ukrajinu, někteří až do Střední Asie. V Evropě byli patrní především v Německu a dlouho i na Moravě. Na americkém kontinentu, kam pronikli v několika exulantských vlnách spolu s jinými disidenty, se mennonité objevili už roku 1643 a v roce 1683 tu založili svou první kolonii. Byli autory prvního veřejného protestu proti otroctví (z roku 1688). Z amerických států se některé skupiny přesunuly do Kanady a do Latinské Ameriky (Mexiko, Paraguay). Mennonité byli a jsou (při všech vzájemných rozdílech) vesměs známí svým pacifismem. Vynikli v nevojenských službách během války i mimo ni. K jejich trvalým zásadám patří vedle důrazu na nenásilí vyznavačský křest, dobrovolné členství a řádný křesťanský život. Dnes je jich (rozdělených do několika hnutí, která se svými důrazy částečně liší) asi 800 tisíc. Světová konference mennonitů byla založena roku 1925.

Yoder pocházel z malé mennonitské komunity v Oak Grove v severním Ohio a spiritualita této denominace tvořila prostředí jeho duchovní formace. I svého vzdělání, včetně teologického, dosáhl též na převážně mennonitských učilištích. Přesto nechtěl být nikdy vnímán jen nebo především jako „mennonitský teolog“. Jeho cílem bylo oslovit co nejširší ekumenu, a proto někdy sám sebe přímo charakterizoval jako teologa „církeve katolické“. Katolicitu ovšem chápal v jejím původním univerzálním důrazu a smyslu jako onu „žitou realitu, která je přítomna tam, kde všichni, kdo se sešli, participují v moci trojjediného Boha na zvěstování všem národům – svým vlastním počínaje – všeho, co Ježíš učil“. Jen tam, kde je agenda církve takto široká a takto otevřená, se můžeme podle Yodera nadít naplnění zaslíbení toho, který se zavázal, že s námi bude až do konce tohoto času.

⇒ *Dokončení článku z předchozích stran.*

Poznámky

- 1 Quaker Peace Testimony – termín užívaný českými kvakery, viz <http://www.kvakery.cz/kvakerska-literatura/kvakersky-terminar>.
- 2 Friend's Ambulance Unit.
- 3 Friend's Relief Service – kvakerská humanitární organizace pro pomoc obětem válečných konfliktů
- 4 Quaker Peace and Social Witness.
- 5 Britain Yearly Meeting – instituce zaštiťující práci místních společenství kvakerů. Výroční schůze jsou otevřené všem členům. „Roční shromáždění“ je nově utvořeným českým ekvivalentem pro tuto instituci (více viz <http://www.kvakery.cz/kvakerska-literatura/kvakersky-terminar>).
- 6 Viz www.quaker.org.uk, www.peaceexchange.org.uk.
- 7 Alternatives to Violence Project.
- 8 Ecumenical Accompaniment Programme.
- 9 Anglický termín „non-violent presence“, doslova „nenásilná přítomnost“, je používán v souvislosti s pobytem (nejen) mediálních pracovníků na daném místě. Slovo „nenásilná“ vyjadřuje neozbrojenou a nenátlakovou formu intervence, slovem „přítomnost“ je nazna-

čeno, že kromě aktivních snah o mírové řešení konfliktu má velkou váhu i pouhá (pasivní) přítomnost třetích osob v místě konfliktu.

- 10 The Quaker Council for European Affairs.
- 11 Quaker United Nations Office, www.quano.org.
- 12 Turning The Tide Project – český překlad se snaží odrážet originální název projektu a jeho způsob zápisu.
- 13 Více informací lze najít na <http://www.turning-the-tide.org/>.
- 14 Network of Christian Peace Organisations.
- 15 Fellowship of Reconciliation.
- 16 Pro více informací viz <http://www.ncpo.org.uk/>.
- 17 The Drones Campaign Network, dronecampaignnetwork.wordpress.com.
- 18 The Discover Peace in Europe project, www.discoverpeace.eu.

Ella Youngová (*1942) vystudovala přírodní vědy na Cambridgeské univerzitě a učila v Británii, východní i západní Africe a jihovýchodní Asii. Editovala několik knih pro učitele a děti a má ráda společnost dětí. Před dvaceti lety se stala kvakerkou.